

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут мистецтв
Кафедра теорії та методики музичного мистецтва

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи
Н. М. Віннікова
_____ 2019 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КОМПОЗИЦІЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ**

для аспірантів

спеціальності 025 Музичне мистецтво

освітньо-наукового рівня «доктор філософії»

освітньо-наукової програми 025 Музичне мистецтво
спеціалізації «прикладне музикознавство»

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60	
Курс	2	2
Семестр	4	4
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	28	8
Самостійна робота	32	52
Форма семестрового контролю	-	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування цілісного уявлення про музичну композицію з погляду змісту, форми, драматургії та жанрово-стильової специфіки в контексті певної музично-історичної епохи / авторського стилю; опанування методики комплексного стильового аналізу музичного твору; ознайомлення з методами і техніками музичної композиції XX – XXI ст.

Завдання:

- розгляд основних категорій музичної композиції в їхньому історичному розвитку;
- оволодіння спеціальними та універсальними методами аналізу композиції, що їх використовують у музикознавстві та в інших гуманітарних науках (історії, філософії, філології, літературознавстві);
- вивчення стильових процесів у музиці XVI – початку XXI ст.;
- засвоєння закономірностей часово-просторової організації музичної композиції;
- розвиток практичних навичок аналізу композиційних особливостей музичних творів різних музично-історичних епох та індивідуальних авторських стилів;
- орієнтація у сучасній науковій літературі з проблем музичної композиції.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті опрацювання змісту навчальної дисципліни «Композиція музичних творів» аспіранти повинні:

бути компетентними: у визначенні базових понять і принципів музичної композиції; у розумінні закономірностей часово-просторової організації музичної композиції; в оволодінні методикою аналізу музичних композицій різних епох, авторських стилів і технік; у послугуванні термінологією курсу; у здійсненні пошуку наукової літератури з проблем музичної композиції.

мати компетентності: вільно орієнтуватися у жанрово-стильових координатах музичного мистецтва; практично використовувати методи аналізу музичних композицій різних епох, стилів і технік; опрацьовувати наукову літературу з проблем музичної композиції.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль I.					
Тема 1. Загальні поняття теорії музичної композиції	18	4	2		12
Тема 2. Логіка музичної композиції	22	6	6		10
Тема 3. Теоретичні аспекти музичної композиції другої половини XX – початку XXI ст.	20	6	4		10
Разом	60	16	12		32
Усього	60	16	12		32

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
Змістовий модуль I.					
Тема 1. Загальні поняття теорії музичної композиції	16	1	-		15
Тема 2. Логіка музичної композиції	22	2	2		18
Тема 3. Теоретичні аспекти музичної композиції другої половини XX – початку XXI ст.	22	1	2		19
Разом	60	4	4		52
Усього	60	4	4		52

5. Програма навчальної дисципліни

Лекція 1. Загальні поняття теорії музичної композиції (4 години)

Поняття музичної композиції в різних трактуваннях. Теоретичні положення музичної композиції (Б. Асаф'єв, М. Бахтін, М. Арановський, В. Бобровський, М. Бонфельд, Н. Гуляницька, І. Котляревський, Л. Мазель, Є. Назайкінський, І. Пясковський, О. Соколов, Ю. Холопов). Задум композиції: від інтенції – до твору та його інтерпретації. Композиція як інтелектуальна і почуттєва діяльність. Механізми і специфіка композиторського мислення. Психологія творчого пошуку. Емоційний та інформаційний аспекти композиції. Композиція як форма комунікації.

Поетика музичної композиції. Філософські аспекти теорії музичної композиції. Категорії простору і часу в музиці. Зміст і форма композиції: співвідношення понять. Багатоплановість та ієрархічність змісту в музиці. Художній світ твору. Поняття художнього образу. Музичний образ, система образів у музичному творі. Метафора та звукообразність у музиці, звукопис. Поза-музичні аспекти музичного змісту.

Основні поняття теми: композиція твору, художній образ, композиторське мислення, музичний зміст, архітектоніка, музична драматургія, семантика композиції.

Лекція 2. Логіка музичної композиції (6 годин)

Композиція музичного твору. Загальні принципи будови композиції. Архітектоніка та ієрархічність музичної форми. Подієвість, сюжетність у музиці. Композиція та драматургія. Загальна модель композиції. Багатоплановість композиції. Семантика композиції. Процесуальність композиції.

Функції композиції та композиційні функції. Фази музичної композиції у вокальній та інструментальній формах. Експозиційні принципи композиції. Функції частин розвитку. Принципи композиції у заключних розділах форми. Рух і статика в музиці. Синтаксис у музиці. Роль синтаксичних структур у створенні композиції.

Система художньо-виразових засобів: інтонація, лад, гармонія, фактура ритмічна організація, тематизм, тембр, фактура, оркестровка. Поняття музичної стилістики. Роль виразових засобів у створенні художнього образу. Інтонація як найважливіший носій музичної виразності. Основні аспекти теорії інтонації у вченні Б. Асаф'єва. Проблеми музичного тематизму в музикознавчих працях ХХ – ХХІ ст. Роль фактури в музичній композиції. Історичний розвиток системи засобів музичної виразності.

Основні поняття теми: музична форма, музична драматургія, функції композиції, композиційні функції, музичний синтаксис, засоби музичної виразності, музична стилістика, інтонація, тематизм.

Лекція 3. Теоретичні аспекти музичної композиції другої половини XX – початку XXI ст. (6 годин)

Форма в музиці другої половини XX ст. Традиційна та індивідуальна форми. Індивідуалізація принципів формотворення музичної композиції в новітній музиці. Причини відмови композиторів від традиційних бароково-класико-романтичних форм та їхні уявлення про форму в новітній музиці.

Композиторські методи і техніки музичної композиції другої половини XX – початку XXI ст. Принципи пуантилізму в композиції. Детерміновані композиції, в яких музична подія створюється з одиничних елементів у кількох параметрах. Електронна музика. Поєднання електронного та акустичного звучання. Конкретна музика, її специфіка. Особливості звукового матеріалу в конкретній музиці, його розподілу в часі та способів створення форми. Типологія звукових об'єктів у теоретичних працях П. Шеффера. Інтеграція принципів конкретної музики в електронних композиціях.

Статистична композиція. Виникнення цього методу в статистичній композиції К. Штокгаузена, розвиток у стохастичній музиці Я. Ксенакіса, в мікро-поліфонії Д. Лігеті, композиторській техніці К. Пендерецького. Просторова композиція як різновид сучасної музичної композиції. Специфіка створення елементів простору в інструментальній та електронній музиці. Створення просторової диспозиції в інструментальній музиці (2-канальні, 4-канальні, 8-канальні електронні композиції).

Інтеграція стилів різних епох в культурі новітньої музики. Теоретичне та естетичне обґрунтування стильової інтеграції у Л. Беріо, Б. Цимермана, А. Шнітке, А. Пярта (теорія полі-стилістики та класифікації її різновидів).

Основні поняття теми: пуантилізм, електронна музика, електроакустична музика, конкретна музика, статистична композиція, стохастична композиція, композиторські техніки XX – XXI ст.

6. Завдання для самостійної роботи

Тема 1. Загальні поняття теорії музичної композиції (12 годин)

1. Опрацювати літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Проаналізувати запропоновані музичні твори.

Тема 2. Логіка музичної композиції
(10 годин)

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Проаналізувати запропоновані музичні твори.

Тема 3. Теоретичні аспекти музичної композиції другої половини
XX – початку XXI ст.
(10 годин)

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Проаналізувати запропоновані музичні твори.

7. Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1	
			Кількість одиниць до розрахунку	Максимальна кількість балів за вид
1.	Відвідування лекцій			
2.	Відвідування семінарських занять	1	6	6
3.	Виконання завдань для самостійної роботи	7	6	42
4.	Робота на семінарських заняттях	7	6	42
5.	Написання реферату	4	1	4
Максимальна кількість балів за видами поточного контролю (МВ)		-	-	100

Шкала оцінювання

Оцінка	Кількість балів
А	100-90
В	82-89
С	75-81
D	69-74
Е	60-68

8. Рекомендовані джерела

Основна література:

1. Арановский М.Г. Музыкальный текст: структура и свойства. – Москва : Композитор, 1998.
2. Асафьев Б.В. Музыкальная форма как процесс : Кн. 1 и 2 / под ред. Е. Орловой. – Ленинград : Музыка, 1971.
3. Бобровский В. Функциональные основы музыкальной формы. – Москва : Музыка, 1978.
4. Бонфельд М.Ш. Музыка: язык, речь, мышление. Опыт системного исследования музыкального искусства. – СПб. : Композитор, 2006.
5. Гуляницкая Н.С. Музыкальная композиция: модернизм, постмодернизм (история, теория, практика). Москва : Языки славянской культуры, 2014.
6. Котляревский И.А. К вопросу о понятийности музыкального мышления. Музыкальное мышление: сущность, категории, аспекты исследования: сб. ст. / под ред. Л. И. Дыса. Киев : Муз. Украина, 1989. С. 28-34.
7. Мазель Л. Строение музыкальных произведений. – Москва, 1986.
8. Мартынов В.И. Время и пространство как факторы музыкального формообразования. Ритм, пространство и время в литературе и искусстве : сб. ст. Ленинград : Наука, 1974. – С. 238-251.
9. Медушевский В.В. Двойственность музыкальной формы и восприятие музыки. Восприятие музыки / ред., сост. В. Н. Максимов. М. : Музыка, 1980. С. 178-195.
10. Медушевский В. Интонационная форма музыки. – Москва, 1993.
11. Михайлов М. Стиль в музыке. – Ленинград, 1981.
12. Назайкинский Е. Логика музыкальной композиции. – Москва, 1982.
13. Очеретовская Н.Л. Содержание и форма в музыке. Ленинград : Музыка, 1985.
14. Пясковський І. Феноменологія музичного мислення // Наук. вісн. нац. муз. акад. України імені П. І. Чайковського. – Київ, Вип. 7 : Музикознавство : з ХХ у ХХІ століття. – С. 46-56.
15. Сильвестров В.В. Дождаться музыки. Лекции – беседы. По материалам встреч, организованных Сергеем Пилютиковым. Київ : Дух і літера, 2010.
16. Соколов А.С. Музыкальная композиция ХХ века : Диалектика творчества. Москва : Музыка, 1992.
17. Способин И. Музыкальная форма. – Москва : Музыка, 1984.
18. Теория современной композиции : [учеб. пособие] / Гос. ин-т искусствознания; Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского; отв. ред. В.С. Ценова, 2007.

19. Холопов Ю. Н. Введение в музыкальную форму / Холопов Юрий Николаевич ; Моск. гос. консерватория им. П. И. Чайковского. – 2-е изд., испр.

20. Цуккерман В. Анализ музыкальных произведений: общие принципы развития и формообразования в музыке: простые формы. – Москва, 1980.

Додаткова:

21. Бычков Ю. Целостный анализ музыкального произведения и форма проявления активности музыкального сознания. – Москва, 1984.

22. Денисов Э.В. Современная музыка и проблемы эволюции композиторской техники. – Москва : Советский композитор, 1986.

23. Дыс Л. И. Музыкальное мышление как объект исследования. Музыкальное мышление: сущность, категории, аспекты исследования: сб. ст. – Киев : Муз. Украина, 1989. С. 35-47.

24. Когоутек Ц. Техника композиции в музыке XX века. – Москва: Музыка, 1976.

25. Кудряшов А. Ю. Теория музыкального содержания : Художественные идеи европейской музыки XVII-XX вв. : СПб. : Планета Музыки : Лань, 2010.

26. Лосев А.Ф. Музыка как предмет логики. Из ранних произведений. – Москва : Правда, 1990. С. 195-392.

27. Мартынов В.И. Конец времени композиторов. – Москва : Русский путь, 2002.

28. Назайкинский Е.В. Стиль и жанр в музыке. – Москва : Владос, 2003.

29. Мессиян О. Техника моего музыкального языка / пер. с фр. Ю.А. Шичалина. – Москва : Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 1998.

30. Опанасюк О.П. Інтенціональність у просторі культури: мистецтвознавчий, культурологічний та філософський аспекти: монографія. – Київ : Аура Букс, 2018.

31. Протопопов В. Очерки из истории инструментальных форм XVI - начала XIX в. – Москва, 1979.

32. Ручьевская Е. А. Классическая музыкальная форма. Санкт-Петербург : Композитор, 1998.

33. Соколов А.С. Введение в музыкальную композицию 20 века. Пособие по курсу анализа музыкальных произведений. – Москва, 2004.

34. Скребков С. С. Художественные принципы музыкальных стилей. Москва : Музыка, 1973.

35. Цуккерман В. Музыкальные жанры и основы музыкальных форм. – Москва, 1989.

ДОДАТОК
до робочої програми навчальної дисципліни
«Композиція музичних творів»

Плани семінарських занять

Тема 1. Загальні поняття теорії музичної композиції
Семінар 1. Зміст музичної композиції

(2 год.)

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Зміст і форма музичної композиції: співвідношення понять
2. Структура художнього образу в композиції музичних творів

II. Перевірка виконання самостійної роботи

III. Проблемна дискусія з теми

Рекомендована література: [1–3, 4, 7, 12, 13, 17, 20, 25, 28, 31, 34, 35].

Тема 2. Логіка музичної композиції
Семінар 2. Система засобів виразності в музичній композиції

(6 год.)

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Роль засобів виразності у створенні художнього образу
2. Історичний розвиток системи музично-виразових засобів

II. . Перевірка виконання самостійної роботи

III. Проблемна дискусія з теми

Рекомендована література: [1–3, 7, 10, 11, 17, 20, 25, 26, 28, 30–32, 34, 35].

Тема 3. Теоретичні аспекти музичної композиції XX – XXI ст.
Семінар 3. Часово-просторові параметри музичної композиції

XX – XXI ст.

(4 год.)

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань:

1. Концепція музичного часу і простору в теорії музичної композиції XX – XXI ст.
2. Типологія форм часово-просторової організації авангардної музики XX – XXI ст.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія з теми.

Рекомендована література: [1, 4–6, 8, 14–16, 18, 22–24, 27, 29, 33].